

Seleucia

Sayı VI -2016

Olba Kazısı Serisi

Seleucia VI

Olba Kazısı Serisi

Olba Kazısı Serisi
Seleucia VI

Seleucia, uluslararası hakemli dergidir ve her yıl Mayıs ayında bir sayı olarak basılır. Yollanan çalışmalar, giriş sayfalarında belirtilen yazım kurallarına uygunsa yayınlanır, çalışması yayınlanan her yazar, çalışmanın baskı olarak yayınlanmasını kabul etmiş ve telif haklarını *Seleucia* yayınına devretmiş sayılır. *Seleucia* kopya edilemez ancak dipnot referans gösterilerek yayınlarda kullanılabilir.

Seleucia, uluslararası hakemli dergidir ve her yıl Mayıs ayında bir sayı olarak basılır. Yollanan çalışmalar, 7. sayfada belirtilen yazım kurallarına uygunsa yayınlanır, çalışması yayınlanan her yazar, çalışmanın baskı olarak yayınlanmasını kabul etmiş ve telif haklarını *Seleucia* yayımına devretmiş sayılır. *Seleucia* kopya edilemez ancak dipnot referans gösterilerek yayınlarda kullanılabilir.

Editörler

Emel Erten
Diane Favro
Murat Özyıldırım
Tuna Akçay

Bilim Kurulu

Prof. Dr. Salim Aydın
Prof. Dr. Halit Çal
Prof. Dr. Çiğdem Dürüşken
Prof. Dr. Efrumiye Ertekin
Prof. Dr. Emel Erten
Prof. Dr. Diane Favro
Prof. Dr. Turhan Kaçar
Prof. Dr. Gülgün Köroğlu
Prof. Dr. Erendiz Özbayoğlu
Prof. Dr. Aygül Süel
Prof. Dr. Harun Taşkiran
Prof. Dr. Fikret K. Yegül
Doç. Dr. Sedef Çokay-Kepece
Doç. Dr. Sema Sandalcı
Doç. Dr. Hacer Sibel Ünalın
Doç. Dr. Mehmet Fatih Yavuz
Yrd. Doç. Dr. Figen Çevirici-Coşkun
Yrd. Doç. Dr. Merih Ereğ
Yrd. Doç. Dr. Deniz Kaplan
Yrd. Doç. Dr. Fikret Özbay
Yrd. Doç. Dr. Hüseyin Murat Özgen
Yrd. Doç. Dr. Muammer Ulutürk
Öğr. Gör. Dr. Tuna Akçay
Dr. Vujadin Ivanisevic

Seleucia
Olba Kazısı Serisi VI
Sayı: 6

ISSN: 2148-4120

Kapak Tasarım

Tuna Akçay

Yazışma Adresi

Okt. Murat Özyıldırım
Mersin Üniversitesi Fen - Edebiyat Fakültesi
Arkeoloji Bölümü, Çiftlikköy Kampüsü, 33343,
Mersin - Türkiye
Tel: 00 90 324 361 00 01 - 4735
E – posta: muratozyildirim@mersin.edu.tr

Adres

Homer Kitabevi ve Yayıncılık Ltd. Şti.
Yeni Çarşı Caddesi, No: 12/A
Galatasaray, Beyoğlu, 34433, İstanbul
Tel: 0212 249 59 02
www.homerbooks.com
e-mail: homer@homerbooks.com

Baskı

Altan Basım San ve Tic. Ltd. Şti.
Yüzyıl Mah. Matbaacılar Sitesi No: 222
Bağcılar/İstanbul
Sertifika No: 11968

Dağıtım

Homer Kitabevi ve Yayıncılık Ltd. Şti.
Yeni Çarşı Caddesi, No: 12/A
Galatasaray, Beyoğlu, 34433, İstanbul
Tel: 0212 249 59 02

Seleucia | Sayı 6 | Mayıs 2016

The Question of Romanization – To Be or not To Be (Roman): An Introductory Study

Romalılaşma Sorunu - (Roma) Olmak ya da Olmamak: Bir Ön Değerlendirme

Fikret K. Yegül

11

Olba'da Kremasyon

Cremation Burials in Olba

Tuna Akçay

21

Yelten Asklepiosu

Asclepius of Yelten

Ünal Demirer - Ahmet Yaraş

45

Olba 2015 Kazılarında Yeni Bir Buluntu:

Roma Mozaïği

A New Discovery from Olba Excavations: The Roman Mosaic

Emel Erten

61

Edirne Müzesi'nden Figürlü Madalyona

Sahip Cam Kulp

Glass Handle with Figured Medallion from

Edirne Museum

Emre Taştemiş

93

Olba: Tapınak Devletinden Şehir

Devletine

Olba; From Priest State to City State

Mustafa H. Sayar

107

Olba'da Yahudi Varlığının Kanıtı: Menorah

Kabartmalı Sunak

Evidence of Jewish Presence in Olba: Altar with

Carved Menorah

Murat Özyıldırım

119

Olba Kazısında Ele Geçen Erken Bizans Dönemine Ait Bir Tılsım

An Amulet of Early Byzantine Period from Olba Excavations

Gülgün Köroğlu

137

Kuva-yi Milliye Müzesi'nde Yer Alan

Artuklu Beyliği'ne Ait Figür Tasvirli

Sikkeler

Figural Coins of the Artuqids from Kuva-yi

Milliye Museum/Balıkesir

Ceren Ünal - Betül Teoman

161

Olba Manastırı 2015 Yılı Kazıları

ve Kuzey Kilisesi'ndeki Çalışmaların

Değerlendirilmesi

2015 Excavations at Olba Monastery and

the Evaluation of the Fieldwork at the North Church

Murat Özyıldırım

181

Olba Manastırı'nda İşlik Kazısı ve

Sonuçların Değerlendirilmesi

The Excavations at the Workshop in Olba

Monastery and its Results

Yavuz Yeğin

203

Kurul Kalesi (Ordu) VI. Mithradates

Dönemi Yerleşimi Üzerine Ön

Değerlendirmeler

Kurul Castle (Ordu) Preliminary Assessment on

the Mithradates VI Period Settlement

S. Yücel Şenyurt - Atakan Akçay

221

Klazomenai Buluntusu Pişmiş Toprak

“Oturan Kadın” Figürinlerine İlişkin

Düşünceler

Considerations on the “Seated Woman” Terracotta

Figurines from Klazomenai

Aslıhan Özbay

249

Doğu Dağlık Cilicia Mezarları, Olba'dan
Yeni Mezar Tipleri ve Terminoloji
Önerileri
*Tombs in Eastern Rough Cilicia, New Burial
Types from Olba and Suggestions of Terminology*
Tuna Akçay - Burak Erdem
261

Ziyaret Tepe Kalesi ve Nekropolisi'nden
Küçük Arkeolojik Buluntular
*Small Archaeological Finds from Ziyaret Tepe
Castle and Necropolis*
Akın Bingöl
287

Kars-Anı'de Tespit Edilen Savunma
Sistemleri Üzerine Öneriler
*Suggestions on Defense Systems Identified in
Anı, Kars*
Ayhan Yardımcıel
301

Cıngırt Kayası Erken Bizans Dönemi Cam
Buluntuları
*Early Byzantine Glass Findings from Cıngırt
Kayası*
Ayşe Fatma Erol - Deniz Tamer
319

Mersin Deniz Müzesi'nden Osmanlı
Çeşmesine Ait Taş Tekne
*Ottoman Stone Basin from the Naval Museum
of Mersin*
Candan Ülkü
361

Mersin Olba Antik Kenti - Zooarkeoloji
Çalışmaları
Zooarchaeological Research in Mersin Olba
Okşan Başoğlu
381

Olba Tuğla Örneği: Arkeolojik ve
Arkeometrik Yaklaşım
*Olba Brick Samples: Archaeological and
Archaeometric Approaches*
Murat Özyıldırım - Ali Akın Akyol
395

Olba Kazısı Seramik Buluntuları
Arkeometrik Analizleri
*Archaeometric Analysis of Ceramic Finds from
Olba Excavations*
Ali Akın Akyol - Mahmut Aydın
413

Kitap Tanıtımı Book Review

İnanca Yolculuk Mersin
Ahmet Emirhan Bulut
433

Arkeolojik Veriler Işığında Türkiye'nin En
Eski Kültürleri
Yavuz Yeğin
439

Geçmişten Günümüze Bir Geçit Zeugma
Emel Erten
443

Bizans Sikkelerinde Kutsal Kişi Tasvirleri
Murat Özyıldırım
447

Milas Yazıtları Rehberi
Hüseyin Üreten
451

PRAEFATIO

Seleucia dergisinin altıncı sayısını (2016) sizlere sunmaktan gurur duyuyoruz. Her geçen gün dergimize gösterilen ilginin artışından dolayı teşekkürlerimizi sunarız.

Olba kazılarını 2015 dönemi çalışmaları bizim için heyecanlı geçti. Sezonun ödülü hiç beklemediğimiz bir yerde ve hiç beklemediğimiz bir anda ortaya çıktı. Bu, manastır kazıları sırasında açığa çıkartılan ve daha erken tarihli bir Roma yapısına ait olan Roma mozağıydı. Önce genç bir hanım görünümüyle Tryphe (lüksün personifikasyonu), sonra genç adam Bios (yaşamın personifikasyonu), son olarak da ilk banyoyu temsil eden bir diğer genç hanım görüldü. Onları biri lir, ikincisi çifte aulos çalan, üçüncüsü de kavalıklarda köpeğiyle koşan eroslar izlediler. Bu mozaik taban Olba'da Severuslar Dönemi'nde yaşanan lüks yaşamı yansıtmaktaydı.

Mozaik taban ile ilgili olarak yapılan değerlendirme ile birlikte Olba kazılarında elde edilen yeni bulguların yer aldığı çalışmalar ve diğer birçok değerli makale bu sayıda yer almaktadır. Meslektaşlarımıza çalışmalarını bizimle paylaşmaktan çekinmedikleri için şükran borçluyuz. Ayrıca, Homer Kitabevi'nin sahibi Ayşen Boylu'ya ve *Seleucia*'yı yayına hazırlayan Sinan Turan'a da teşekkürlerimizi sunarız.

Editörler:

Prof. Dr. Diane Favro

Prof. Dr. Emel Erten

Okt. Murat Özyıldırım (MA)

Dr. Tuna Akçay

PREFACE

We are proud to present the sixth issue (2016) of *Seleucia* and wish to express our gratitude for the growing interest to our journal.

The 2015 season of Olba excavations was an exciting one. We were awarded with a spectacular find at a very unexpected location and at a very unexpected moment. That was a Roman mosaic pavement belonging to an earlier Roman building discovered during the excavations at the monastery. First appeared Tryphe (as a young lady, personification of luxury), later Bios (as a young man, personification of life) came along. The third figure was the personification of the "first bath" represented by another young lady. They all were followed by erotes, one with a lyre, the other playing double aulos, third running with a dog. The mosaic pavement was a reflection of sumptuous life at Olba during the reign of Severans.

The evaluation of the mosaic pavement along with other recent discoveries from Olba excavations as well as many valuable studies on various topics will be presented in this issue. We appreciate our colleagues for not hesitating to share their works with us. Finally, Ayşen Boylu, owner of Homer Books and Sinan Turan who prepared *Seleucia* for publication deserve special thanks from us.

Editors:

Prof. Dr. Diane Favro

Prof. Dr. Emel Erten

Okt. Murat Özyıldırım (MA)

Dr. Tuna Akçay

Olba Kazısı Serisi

Seleucia

Makale Başvuru Kuralları

Seleucia, Olba Kazısı yayını olarak yılda bir sayı yayınlanır. Yayınlanması istenen makalelerin en geç Şubat ayında gönderilmiş olması gerekmektedir. *Seleucia*, arkeoloji, eski çağ dilleri ve kültürleri, eski çağ tarihi, sanat tarihi konularında yazılan, daha önce yayınlanmayan yalnızca Türkçe, İngilizce çalışmaları ve kitap tanıtımlarını yayınlır.

Yazım Kuralları

Makaleler, Times New Roman yazı karakterinde, word dosyasında, başlık 12 punto, baş harfleri büyük harf, metin 10 punto, dipnot ve kaynakça 9 punto ile yazılmalıdır. Çalışmada ara başlık varsa, bold ve küçük harflerle yazılmalıdır. Türkçe ve İngilizce özetler, makale adının altında 9 punto olarak ve en az iki yüz sözcük ile yazılmalıdır. Özetlerin altında İngilizce ve Türkçe beşer anahtar sözcük, 9 punto olarak “anahtar sözcükler” ve “keywords” başlığının yanında verilmelidir.

- Dipnotlar, her sayfanın altında verilmelidir. Dipnotta yazar soyadı, yayın yılı ve sayfa numarası sıralaması aşağıdaki gibi olmalıdır.
Demiriş 2006, 59.
- Kaynakça, çalışmanın sonunda yer almalı ve dipnottaki kısaltmayı açıklamalıdır.

Kitap için:

Demiriş 2006 Demiriş, B., Roma Yazınında Tarih Yazıcılığı, Ege Yay., İstanbul.

Makale için:

Kaçar 2009 Kaçar, T., “Arius: Bir ‘Sapkın’ın Kısa Hikayesi”, Lucerna Klasik Filoloji Yazıları, İstanbul.

- Makalede kullanılan fotoğraf, resim, harita, çizim, şekil vs. metin içinde yalnızca (Lev. 1), (Lev. 2) kısaltmaları biçiminde “Levha” olarak yazılmalı, makale sonunda “Levhalar” başlığı altında sıralı olarak yazılmalıdır. Bütün levhalar, jpeg ya da tift formatında 300 dpi olmalıdır. Alıntı yapılan levha varsa sorumluluğu yazara aittir ve mutlaka alıntı yeri belirtilmelidir.
- Latince - Yunanca sözcüklerin yazımında özel isimlerde; varsa Türkçe ek virgülle ayrılmalı, örneğin; Augustus’un, cins isimler italik yazılmalı, varsa Türkçe ek, italik yapılmadan sözcüğe bitişik yazılmalıdır, örneğin; *caveanın*.
- Tarih belirtilirken MÖ ve MS nokta kullanılmadan, makale başlıkları ile yazar ad ve soyadlarında sadece baş harfler büyük harf olarak yazılmalıdır.

Olba Excavations Series

Seleucia

Scope

Seleucia is annually published by the Olba Excavations Series. Deadline for sending papers is February of each year. *Seleucia* features previously unpublished studies and book reviews on archaeology, ancient languages and cultures, ancient history and history of art written only in Turkish or English.

Publishing Principles

Articles should be submitted as word documents, with font type Times New Roman, font sizes 12 points for headings (first letters should be capitalized), 10 points for text, and 9 points for footnotes and references. Abstracts written in both Turkish and English should appear below the name of the article, should be of size 9 points and the minimum word count is 200 words. Below the abstracts, a minimum of 5 keywords for both languages should be included (of size 9 points) below the headings “anahtar sözcükler” and “keywords”.

- Footnotes should be given under each page. The ordering of author surname, year of publication and page number should be as follows:
Demiriş 2006, 59.
- The reference list should appear at the end of the study and should explain the abbreviation given in the footnote.

Book format:

Demiriş 2006 Demiriş, B., Roma Yazınında Tarih Yazıcılığı, Ege Yay., İstanbul.

Article format:

Kaçar 2009 Kaçar, T., “Arius: Bir ‘Sapkın’ın Kısa Hikayesi”, Lucerna Klasik Filoloji Yazıları, İstanbul.

- Photographs, pictures, maps, drawings, figures etc. used in the article should be referred to in the text as (Fig. 1), (Fig. 2) as abbreviations, and an ordered list of these items should appear at the end of the article under the heading “Figures”. All figures should be in JPEG or TIFF format with 300 dpi. If there are figures cited, the responsibility lies with the author and citation should be explicitly given.

Olba 2015 Kazılarında Yeni Bir Buluntu: Roma Mozaïği

Emel Erten *

Öz

Mersin Silifke Olba kazılarının 2015 dönemi manastır çalışmaları sırasında ortaya çıkartılan mozaik taban Olba'nın yerleşim tarihi, kentteki Roma yaşam tarzının niteliği ve sanat yapıtları konusunda önemli bir arkeolojik veri niteliği taşımaktadır. Ayrıca, adı geçen eser, mozaik çalışmaları için de Doğu Dağlık Cilicia Bölgesi'nden yeni bir örnek olarak önem taşımaktadır. Mozaik taban, MS 5. yüzyıla ait Olba Manastırının bulunduğu yerde, daha erken bir Roma İmparatorluk Dönemi yapısının varlığına işaret etmektedir. Mozaïğe ait ilk panoda Tryphe (Lüks), Bios (Yaşam) ve Pro To Lousia (İlk Banyo) personifikasyonları birer büst biçiminde yer almaktadır. Diğer panoda ise giyoş kuşakları ile oluşturulan gamalı haçların oluşturduğu düzenlemedeki kare çerçeveler içinde eros betimlemeleri bulunmaktadır. Eroslardan biri liri ile kayalıklarda oturmakta, diğeri çifte *aulos* çalmakta, üçüncüsü de elinde mızrağı ve yanında köpeğiyle kayalıklarda koşmaktadır. İşlenen temalar, stilistik özellikler ve teknik bakımından en yakın benzerleri Antiochia ad Orontem'de bulunan Olba mozaïğini Severuslar Dönemi'ne tarihlemek olasıdır.

Anahtar Sözcükler: Dağlık Cilicia, Olba, Roman Mosaic, Tryphe, Bios, Pro To Lousia, eroslar.

A New Discovery from Olba Excavations: Roman Mosaic

Abstract

The mosaic pavement unearthed during the excavations of 2015 at Mersin Silifke Olba provided archaeological evidence not only for the settlement

---

* Prof. Dr. A. Emel Erten Gazi Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Teknikokullar Ankara.
E – posta: eerten@gazi.edu.tr.

history of the site, but also the Roman lifestyle and works of art. The pavement is also important for mosaic studies as a newly discovered example from Eastern Rough Cilicia. The pavement is located at the AD 5th century monastery of Olba and revealed that there was an earlier Roman Imperial building at the same site. On one of the panels of the pavement three busts with the personifications of Tryphe (luxury), Bios (life) and Pro To Lousia (first bath) were represented. The second panel bears three separate square figural frames set in a geometric composition of guilloche bands forming swastikas. On one of the frames eros with his lyre, on the other eros playing his double aulos and on the third eros holding his spear and running with his dog were depicted. The nearest parallels of the mosaic pavement in respect to its themes, stylistic and technical characteristics come from Antiochia ad Orontem and can be dated to the Severans.

Keywords: Rough Cilicia, Olba, Roman Mosaic, Tryphe, Bios, Pro To Lousia, erotes.

Doğu Dağlık Cilicia yükseltileri üzerinde kurulmuş bir yerleşim merkezi olan Olba ve kentteki manastır, yüz yirmi beş yılı aşkın bir süredir gezginlerin, arkeolog ve epigrafların ilgisini çeker¹. Olba’da yapılan arkeolojik yüzey araştırmalarında ve kazılarda elde edilen sonuçlar kentin yerleşim tarihine ve yapılarıyla ilgili bilinenlere her geçen gün yenilerini katmaktadır. Olba 2015 çalışma döneminde manastır kazıları sırasında ortaya çıkarılan mozaik taban, bölge arkeolojisi ve mozaik sanatı incelemeleri

---

1 Olba Manastırı’nın kentin anıtsal yapıları arasında ilk kez ne zaman araştırmacıların dikkatini çektiği konusu tartışmalı görünmektedir. W. Ramsay, D. G. Hogarth ve A. C. Headlam 1890 yılında Korykos’da başlattıkları üç günlük yorucu bir inceleme gezisinin sonunda Olba’ya ulaşırlar. Ancak, bu yolculuk sırasında Olba’da gördükleri manastır ile ilgili olarak A. C. Headlam’ın yazdıklarında yer alan tanımlamanın (Headlam 1892, 22) Olba Manastırı ile uymadığı öne sürülmüş bulunmaktadır: Özyıldırım-Ünalın 2011, 154. Bundan sonra J. Keil ve A. Wilhelm’in 1931 yılında yaptıkları yayında verilen bilgilerin ve yapılan taslak-çizimin bugün kalıntıları görülen Olba Manastırı’na ait olduğu ise kesindir: Keil-Wilhelm 1931, 86, fig.116. Adı geçen araştırmacılar aslında ilk kez bölgeye 1914 yılında gelirler. Aynı ekip başlangıç niteliğindeki bu çalışmalarına ancak I. Dünya Savaşı sonrasında 1925 yılında devam edebilecek ve elde ettikleri sonuçları 1931 yılında yayınlatabileceklerdir. Söz konusu yayında manastır da dâhil olmak üzere Olba’nın anıtlarının o zamana değin yapılan en ayrıntılı tanımlama ve çizimlerinin yanı sıra, kentin topografik haritası da yer almaktadır. Bunu izleyen yıllarda çeşitli yayınlarda manastırın planları, ayrıntılı olmayan tanımlamaları yer almıştır. Bunların bir kısmı arazide yapılan gözlem ve ölçümlere dayanmamakta, mevcut yayınlardaki bilgilerin değerlendirilmesi, hatta tekrarı niteliği taşımaktadır: Hild-Hellenkemper 1990; Hill 1990, 252, fig.55.

bakımından önem taşıyan bir buluntudur. Bu çalışmada söz konusu mozaikle ilgili olarak ön sonuç ve saptamalar yer alacaktır².

Olba'nın anıtsal yapılarından biri, Doğu Vadisi'nin Doğu yamacında yer alan manastırdır. Olba Manastırı, dönemi için tipik bir Hıristiyan dinsel yapı kompleksidir. Manastırcılık hareketinin Mısır'da ilk kez oluşumundan sonrasında Suriye, Filistin ve Anadolu'ya doğru 4. ve 5. yüzyıllar içinde gösterdiği yayılımın Cilicia'daki bir örneği sayılmalıdır. Olba manastırı Isaurialı Zeno'nun imparator olmasıyla birlikte bölgeye verilen önem ve yapım etkinliğindeki artışın bir sonucu olarak 5. yüzyılda inşa edilmiş olmalıdır³. Böylesine geniş kapsamlı bir dinsel yapı kompleksinin, kentteki diğer birçok kilise ile birlikte varlığı, Olba'nın bir Hıristiyanlık merkezi olarak taşıdığı önemi yansıtmaktadır.

Olba'da 7. yüzyıl sınırlarında yerleşimin son bulmasından önce yaşadığı son tarihsel evreyi yansıması bakımından da önem taşıyan manastır 2001 yılından itibaren kentte başlayan arkeolojik çalışmalarda temel ilgi alanlarından biri haline gelmiştir⁴. Böylece manastırın yapısal özellikleri, mekânları, bu mekânların işlevleri ve genel planı konusunda yeni saptama ve belgelemelerin yapılması mümkün olmuştur⁵.

Olba manastırında 2011 yılından itibaren yapılan kazılarda elde edilen arkeolojik veriler, ilk yapımının 5. yüzyıl içinde gerçekleştirildikten sonra yaklaşık olarak 7. - 8. yüzyıla dek kullanılmış olduğunu doğrulamaktadır. Ancak, Olba 2015 kazıları, manastırın bulunduğu yerde daha erken bir Roma İmparatorluk Dönemi yapısının yer almakta olduğunu ilk kez ortaya koymuştur.

Manastırda 2014 yılında kazısına başlanan M-4 açmasında 2015'de devam edilen çalışmalar sırasında çevresi taş örgü duvarla oluşturulmuş, 2.30 m. Genişliğinde bir tekneye rastlanmış ve bunun bir vaftiz havuzu olduğu düşünülmüştür⁶. Teknenin içindeki toprağın boşaltılması için kazılara devam edilmesi sonucu tabanda bir yer mozaïğine ait parça

2 Söz konusu mozaik taban 2015 yılı kazılarında bulunduktan sonra Kültür ve Turizm Bakanlığı ve Adana Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu'nun izni ile Restoratör Hüseyin Baş başkanlığındaki bir ekip tarafından bulunduğu yerden 16 parça halinde kaldırılarak, Silifke Müze Müdürlüğü'ne taşınmıştır. Önümüzdeki günlerde bu değerli eserin müzede sergilenmeye açılmasını ümit etmekteyiz.

3 İmparator Zeno ile ilgili olarak: Canevello-Özyıldırım 2009, 16-28.

4 Olba'da yerleşimin arkeolojik veriler ve tarihsel olaylar ışığında son bulması konusunda: Erten 2014, 57-72.

5 Özyıldırım-Ünalın 2011, 147- 166; Özyıldırım 2012, 105-118; Özyıldırım 2013, 213-224; Özyıldırım 2015, 79-100.

6 Manastırda 2014 yılı "M4" açması kazı çalışmaları ile ilgili olarak: Özyıldırım 2005, 83.

ortaya çıkartılmıştır. Aynı alandaki çalışmalar daha sonra genişletilerek, taban mozaığının korunabilen bölümleri ortaya çıkartılmıştır. Buna göre, mozaik taban başlıca iki pano ve bunları birleştiren bir ara-panodan oluşmaktadır. Mozaığın toplam 6.61 m. x 4.58 m. boyutlarında bir alanı kapladığı belirlenmektedir (Lev. 1a-1b-2-3).

Doğu'daki pano 4.08 x 1.54 m. boyutlarında tam olarak korunmuş durumdadır (Lev. 4-5). Burada geometrik bezemeler arasında daire biçimli üç çerçeve içinde, yanlarda birer kadın ve ortada bir erkek olmak üzere toplam üç büst yer almaktadır. Bunlar, sahip oldukları Yunanca yazıtlar uyarınca tanımlanabilen üç ayrı personifikasyonu yansıtmaktadır. Güney'deki çerçeve içindeki kadın büstünün sahip olduğu yazıt nedeniyle (ΤΡΥΦΗ) "Tryphe" (lüks, rahat eğlenceli yaşam, işret) personifikasyonu olduğu anlaşılmaktadır (Lev. 6). Ortadaki çerçeve içindeki genç erkek büstü ve yazıt (ΒΙΟΣ) ise "yaşamı" temsil edilmektedir (Lev. 7). Kuzey çerçeve içinde ise yine bir diğer kadın büstü ile ΠΙΡΩ ΤΟ ΛΟΥΣΙΑ yazıtı bulunmaktadır (Lev. 8). Bu büst ise, "ilk banyonun" personifikasyonudur. Büstlerin dışında kalan alanlarda sekiz köşeli yıldız bezemesi esasına dayalı çok renkli geometrik bezemeler kompozisyonu tamamlamaktadır. Bu bezeme ağı içinde kenar ve köşelerde oluşan üçgenlerin içinde ise *pelta* olarak adlandırılan kalkan bezemesi yer almaktadır. Adı geçen panoda beyaz, gri, siyah/koyu gri, kiremit rengi, sarı tonları ile oluşturulan çok renkli taş *tessera* kullanımı söz konusudur. Ayrıca ince detayların verilmesinde özellikle de mavi renkteki cam *tessera* uygulamaları dikkati çekmektedir.

Mozaik tabanı oluşturan bu iki ana panoyu geometrik bezemeli ve 4.55 x 0.63 m. boyutlarındaki ara pano ayırmaktadır. Ana kayaya oyulmuş dörtgen iki taşıyıcıya ait kaideler, söz konusu ara panoyu dikdörtgen biçimli üç ayrı çerçeveye bölmektedir. Her bir dikdörtgen çerçevenin içinde bezemeli birer baklava dilimi yer almaktadır. Bu mozaik panoda da beyaz - gri ve koyu gri/siyah *tessera* kullanımı ile daha az renkli bir uygulama söz konusudur.

Batı yöndeki yaklaşık kare planlı ana mekâna ait olan ve 4.55 x 4.88 m. boyutlarındaki mozaik panonun ise, yarısından fazlası korunmuş durumdadır (Lev. 9-10). Burada, biri merkezde, diğeri dört köşede olmak üzere toplam beş dörtgen tablonun bulunduğu anlaşılmaktadır. İçleri giyoş (ikili örgü) ve baklava dilimi sıralarından oluşan bezemelere sahip bantlar ise gamalı haçlar oluşturarak, kompozisyonu tamamlamaktadır. Birer eros (cupido) betimlemesinin yer aldığı yaklaşık kare biçimli tablolardan sadece üçü korunmuştur⁷. Bunlardan biri lir, diğeri çifte *aulos* çalmakta;

7 Bu tabloların ölçüleri küçük farklılıklar göstermektedirler. Çifte *aulos* çalan erosun bulun-

üçüncüsü ise bir köpekle koşarken gösterilmektedir (Lev. 9-13). Adı geçen panonun doğu tarafında, geometrik örgülü bordür bezemelerin merkezinde bir “göz” (nazar) betimlemesi yer almaktadır. Mozaik panonun çevresi yaklaşık 0.46 m. genişlikteki bir dış bordür ile çevrelenmektedir. Bu bordürün iki yanı siyah/koyu gri taş *tessera* kullanılarak oluşturulan basamaklı piramitler (üçgenler) ile sınırlanmakta, bunların arasında ise aralıklı yerleştirilmiş basamaklı baklava motifleri yer almaktadır. Bordürün zemini beyazdır. Bu dış bordürün içinde kompozisyonun tümünü dışta siyah dalga motifleri, içte giyoş (ikili örgü) bezemesinin yer aldığı daha ince kuşaklar sınırlamaktadır. Eroslu sahnelerin bulunduğu tablolar da siyah/koyu gri *tesseralar* ile oluşturulan koyu zemin söz konusudur. Erosların veya bir kompozisyonda yer alan köpeğin anatomik detaylarının verilmesinde, eros kanatlarının ve üstlerindeki pelerinlerin, kayalıkların, müzik aletlerinin detayların betimlenmesinde birbirine yakın renk tonlarındaki *tesseralar* kullanılmıştır. Böylece son derece canlı bir etki sağlanmıştır. Mavi ve turuncu/kırmızı renkteki detayların verilmesi için cam *tesseraların* kullanıldığı izlenmektedir.

Yukarıda genel tanımlaması yapılan mozaik taban üzerinde tasvir edilen personifikasyon ve figürler ile bezemeler konusunda aşağıdaki değerlendirmeleri yapmak olasıdır:

Tryphe (ΤΡΥΦΗ):

Olba mozağında bir kadın büstü ile lüksün personifikasyonu olan “tryphe” betimlenmektedir. Mavi biyeli giysisi ile hafifçe sağa, aynı panodaki diğer figürlere doğru bakan biçimde koyu gri-siyah fon üzerinde gösterilen Tryphe'nin başındaki örtü dalgalı saçlarına mavi bir kurdele ile tutturulmaktadır. Boynunda kolyesi bulunmakta ve sol tarafında ise *amphora* benzeri çift kulplu bir vazo taşımaktadır. Bu vazo sarı renkte *tesseralar* ile işlenmiş olduğundan, altından bir kabın tasvir edilmesinin amaçlandığı anlaşılmaktadır. Başın iki yanında, solda TPY ve sağda ΦΗ harflerinden oluşan yazıt yer almaktadır (Lev. 6).

Olba mozağına yansıyan “tryphe” kavramının Yunan dünyasından gelişen ve Roma'ya aktarılan bir geçmişi bulunmaktadır. Başlangıçta Yunan Klasik Dönemi'nde bu kavram “yumuşaklık ve hassasiyet” ile özdeşleşmekte ve büyük ölçüde olumsuz anlam taşımaktadır. Yunanca

duğu tablo 0.48 x 0.53 m.; lir ile betimlenen erosun yer aldığı tablo 0.48 x 0.50 m; köpek ile koşarken betimlenen erosun betimlendiği tablo ise, 0.47 x 0.49 m. ölçüsündedir.

“tryphao” mastarının “lüks ve şatafat içinde yaşamak” anlamına geldiği, çocuklar, kadınlar, kadınsı erkeklere uyarlanarak kullanıldığı öne sürülmektedir. Ayrıca, bu fiilin savurgan, hovarda, hafifmeşrep çağrışımları da bulunmaktadır⁸.

Hellenistik Dönem’de ise sonsuz zenginlikler ve egzotik mallar Yunan dünyasına akar. Yöneticiler sadece sınırsız zenginliği değil, aynı zamanda bilinçli olarak “tryphe” yi de bir devlet politikası olarak izlerler. Lüks gösteriler, şatafatlı banketler onların inceliklerini, zenginliklerini ve güçlerini yansıtır. Kralların zenginlikleri aynı zamanda tanrılara yaranmanın da göstergesidir ve kralların prestiji onların bu varlıklarını sergilemelerine dayanmaktadır. “Tryphon” epiteti, MÖ 2. yüzyıldan başlayarak Ptolemaios krallarının resmi lakaplarından biri haline gelir. Ancak, giderek bu adın daha alt halk katmanlarına da indiği, sıradan kişilerin de kullandığı bir isim haline geldiği de söylenmektedir⁹.

Roma İmparatorluk Dönemi mozaik sanatında Trypthe personifikasyonu çeşitli örnekleriyle ortaya çıkar. Bunların içinde en tanınmış örneklerden biri Antiochia ad Orontem’den gelmektedir. Kentteki “Sarhoş Dionysos Evi” olarak adlandırılan Roma villasında - Oda 6’daki taban mozaığında Trypthe betimlemesi yer almakta; bu kimlik mozaik üzerindeki yazıtlarla doğrulanmaktadır. Dikdörtgen bir pano içinde uzanan bir kadın personifikasyonu ile betimlenen *khiton* giymiş Trypthe sol tarafındaki bir yastığa dayanarak uzanmakta sağ elindeki kadehi kaldırırken gösterilmektedir. Saçlarında çiçeklerden oluşturulmuş bir taç bulunmakta, bileğine ve sağ kolunun üst kısmına birer bilezik takmaktadır¹⁰. Aynı mozaik pano içinde, Trypthe’nin karşısında Bios personifikasyonu da yer almaktadır. Sarhoş Dionysos Evi’ndeki söz konusu mozaik pano, Olba mozaığında olduğu gibi Trypthe ve Bios’u bir araya getirmesi bakımından önem taşımaktadır. Söz konusu mozaik için MS 235-312 yılları arası Doro Levi tarafından önerilmekle birlikte, kazı sırasında ele geçen sikkelere yola çıkılarak bu tarihin MS 254-268 yılları arasına alınarak, daha hassas hale getirilebileceği önerilmektedir¹¹.

Trypthe personifikasyonunun betimlemesine verilen bir diğer mozaik pano ise Antiochia ad Orontem’in banliyösü niteliğindeki Daphne’de ortaya çıkartılan Menander Evi - Oda 13’de yer almaktadır. Trypthe

8 Lapatın 2015, 2.

9 Lapatın 2015, 2.

10 Levi 1947, 223- 224, 40, fig. 13, pl. LI.b; Campbell 1988, 63-64, pl. 189-190; Tülek 2011, 924, fig.3.

11 Campbell 1988,64- 65.

personifikasyonunun da bir dörtgen çerçeve içinde yer aldığı mozaik döşemenin bulunduğu bu mekân villanın merkezinde bulunmakta ve cepheden tasvir edilen Tryphe'nin kimliği yazıtla doğrulanmaktadır. Kolyesi, incili küpeleri, saçlarını tutan kurdelesi ile zengin bir görünüme sahiptir. Sol tarafında bir altın kâse tutmaktadır¹². Giyiminin gösterdiği özen ve zenginlik, elinde altın bir kap tutması bakımından söz konusu eser Olba mozaïğindeki Tryphe tasvirine yakınlık göstermektedir¹³.

Tryphe betimlemelerinin yer aldığı Antiochia, Daphne veya Olba mozaiklerinden çok daha uzak bir coğrafyada, Karadeniz kıyısındaki Sinope'de de bir başka örneğe rastlanmış olması ilgi çekicidir. Modern Sinop yerleşim alanında bir inşaat için yapılan kazı sırasında belirlenen taban mozaïğinde Tryphe personifikasyonu (Yunanca yazıtla birlikte) madalyon içinde bir kadın portesi kimliğinde betimlenmektedir¹⁴. Söz konusu eser, Antiochia ad Orontem ve Olba'dan Roma İmparatorluk Dönemi örnekleriyle tanınan bir geleneğin Geç Antik Dönem'deki devamını ve sürekliliğini yansıtmaktadır.

Bios (ΒΙΟΣ):

Yunancada “yaşam” anlamına gelen Bios'un Olba mozaïğinde bir genç erkek portresi ile personifikasyonunun yapılmış olduğu görülmektedir. Öncelikle uzun dalgalı saçları ile dikkati çeken portrenin arkasında sağ tarafında profilli bir kaide üzerinde duran ve ilk bakışta kâğıt rulosu izlenimi veren betimleme dikkati çekmektedir. Büstün iki yanında solda ΒΙ, sağda ΟΣ harflerinden oluşan yazıt betimlenen personifikasyonu açıklamaktadır (Lev. 7).

Yukarıda da belirtildiği gibi, Olba mozaïğinin yanısıra Tryphe ve Bios'un yan yana yer aldığı bir diğer mozaik eser de Antiochia ad Orontem'deki Sarhoş Dionysos Evi'nde saptanmaktadır. Söz konusu evde “Oda 6” olarak adlandırılan mekâna ait mozaïğin sahip olduğu beş panodan üçü geometrik bezemelere sahip bulunmaktadır. Diğer iki pano ise figürlüdür ve birinde uzanan bir kadın olarak personifikasyonu yapılan Tryphe, diğerinde de genç bir erkek olarak Bios personifikasyonu tasvir edilmektedir. Bios da uzanırken (ancak tam ters yönde, sağa doğru)

12 Levi 1947, 204-206; Lapatin 2015, 3, fig.2; Tülek 2011, 924, fig.4.

13 İkonografik açıdan Tryphe büstlerinin mozaik sanatında tanınan mevsimlerin personifikasyonlarının yapıldığı eserlerdeki “ilkbahar” betimlemeleriyle benzerlik gösterdiğine işaret edilmektedir: Levi 1947, 206.

14 Tülek 2011, 921-926, fig.1-2.

gösterilmekte, uzun kollu bir tünik giymekte sağ dirseğiyle bir yastığa dayanırken, sol elinde de bir kadeh tutmaktadır¹⁵.

Antiochia ad Orontem'de Bios personifikasyonuna çok daha farklı bir biçimde rastlanan bir diğer mozaik eser daha bulunmaktadır. "House of the Peddler Eroses" (Saticı Erosler Evi) olarak adlandırılan yapıda yapılan kazılarda saptanan mozaikte Bios, Olba ve Antiochia ad Orontem - Sarhoş Dionysos Evi mozaiginden farklı olarak bir kadın portresi ile temsil edilmektedir¹⁶. Olba'da olduğu gibi bu personifikasyonun da başın iki yanına yerleştirilen harflerden oluşan yazıtta (ΒΙΟΣ) sahip olması, personifikasyonu yapılan kavram konusunda kuşku bırakmamakta; böylece hayat kavramının personifikasyonunun Roma mozaik sanatında kadın veya erkek olarak yapılabildiği anlaşılmaktadır. Öte yandan, Bios personifikasyonunun yine Antiochia mozaikleri içinde bulunan Aion ve Chronoi betimlemelerinde olduğu gibi "yaşam" ve "zaman" ve bunlarla ilgili çeşitli kavramlarla (örneğin, mutluluk, refah vb.) ile ilgili olduğu da belirtilmektedir¹⁷.

Pro To Lousia (ΠΡΩ ΤΟ ΛΟΥΣΙΑ):

Olba mozaiginde Tyrphe ve Bios personifikasyonları ile aynı pano üzerinde yer alan üçüncü figür yine bir kadın portresidir. Elinde tuttuğu kadehi, uzun dalgalı saçları, boynunda kolyesi ve sol elinde tuttuğu anlaşılabilir kantharos ile canlı bir görünüme sahiptir. Gözleri belirgin biçimde sola yani mozaikte Bios ve Tyrphe portrelerinin olduğu tarafa bakmaktadır. Başın iki yanında yer alan solda yukarıda ΠΡΩ aşağıda ΤΟ, sağda ΛΟΥΣΙΑ yazıtı personifikasyon konusunda fikir veren önemli bir veri sayılmalıdır (Lev. 8). Bu, "ilk banyo" anlamına gelmektedir. Mozaik panoda yer alan diğer personifikasyonlar olan "lüks" ve "hayat" kavramlarının yanında "ilk banyo"nun da yer alması başlangıçta nitelikli bir hayat tarzını, temizliği çağrıştırmaktadır. Ancak, burada "ilk banyo" ile kastedilenin ne olabileceğini irdelemekte de yarar bulunmaktadır:

Bilindiği gibi, Yunanlılarda düğün evliliğin koruyucu tanrılarına (Zeus Teleios - Hera Teleia - Artemis Eukleia) yapılan adaklarla başlamakta,

15 Levi 1947, 223-224.

16 Levi 1947, 191-192, pl. XLIII.b: Kırmızı-pembe renkte ince bir diadem ve başının yanlarında yaprak bezemeleri taşıyan bu kadın portresi ayrıca boynunda kalınca bir kolyeye de sahip bulunmaktadır. Omuzlarının ve üst göğüs kısmının görünen bölümü çıplak olan kadının omuzlarının altından uzanan kırmızı bant, giysisinin bu hizadan başladığını göstermektedir. Gözlerinin ise yukarıya doğru bakmakta olduğu belirtilmektedir.

17 Levi 1947, 224.

ikinci aşamayı ise gelin hamamı (λουτρώου νυμφικού) oluşturmakta; gelin ve damat bir araya gelmeden önce yıkanmaktadır. Atina'da bu hamam-yıkanma ritüeli için gereken su, Kallirrhoë olarak adlandırılan kutsal çeşmeden getirilmektedir¹⁸. Roma geleneğinde de gelin hamamı geleneğinin özellikle de Doğu topraklarında yaşamakta olduğunu düşünmek olasıdır. Olba mozaïğine bir personifikasyon ve yazıtlı yansıyan kavramın da gelin hamamı (ilk yıkanma) olması gerekmektedir. Bu bağlamda yeni evliler için hazırlanan evin, onların sağlıklı, rahat bir yaşam sürmesi dileklerini içeren bir mozaïğe sahip olduğu yorumunu yapmak mümkün görünmektedir¹⁹.

Altın Vazo ve Cam Kantharos:

Olba mozaïğinde Tryphe ve Pro To Lousia personifikasyonlarının her birinin taşıdığı *kantharos* ve *amphora* benzeri vazo dikkati çekmektedir (Lev. 4-5-6-8). Bunlardan Pro To Lousia figürünün yanındaki vazonun altından yapılmış olduğu sarı *tesseralardan* anlaşılmaktadır. Tryphe figürünün taşıdığı *kantharosun* ise camdan olduğu kullanılan mavi cam *tesseralar* sayesinde belirlenmektedir.

Roma dünyasında camdan yapılmış *kantharoslar* MS 1. yüzyıl örnekleriyle tanınmaktadır. Genellikle mavi camdan ve ayaklı kadeh görünümündeki bu içki kaplarının yüksek ve kavisli kulpları en belirgin elemanlarıdır²⁰. Bu *kantharoslar* üzerinde yapım sırasında cam henüz sıcakken yapıştırılmış küçük parçacıklarla yapılan süslemeler de görülmekte; özellikle de mavi üzerine beyaz parçacıklarla oluşturulan dekorasyonun yer aldığı cam *kantharos* örnekleri tanınmaktadır²¹. Olba mozaïğinde Pro To Lousia personifikasyonu kadın figürünün taşıdığı *kantharosda* da mavi üzerinde bazı beyaz *tesseraların* yer alması belki böyle bir süslemenin betimlenmekte olduğunu düşündürmektedir. Roma İmparatorluğu'nun kuzeybatı Avrupa eyaletlerindeki merkezlerde MS 1. yüzyıl kontekstlerinde ve özellikle de Roma askeri garnizonlarının bulunduğu merkezlerde

18 Guhl-Koner 1991, 191.

19 Bu konudaki değerli görüşlerini benimle paylaşma nezaketini gösteren değerli dostum Prof. Dr. Kutalmış Görkay'a teşekkürlerimi sunarım.

20 Isings 1957, 53-54, Form 38a.

21 İtalya üretimi olduğu söylenen ve Roma İmparatorluğu'nun kuzeybatı eyaletlerine ihraç edildiği düşünülen bir tipin örneği olan, MS 1. yüzyıla tarihlenen mavi cam *kantharos*: (Almanya - Köln - Römisch-Germanisches Museum): Harden 1987, 109, no.42. Bu tip cam *kantharosların* dağılımı ve sosyal bağlamları ile ilgili olarak ayrıntılı bilgiler için: van Lith 1991, 99-110.

saptanan²² bu formun betimlemesinin bir yüzyıldan fazla bir süre sonra, bir Doğu Akdeniz kentindeki mozağe yansımış olması ilgi çekicidir. Ancak, üretildiği zamanlarda bile “lüks” sayılan, seçkin Roma cam formlarından mavi *kantharos* örneklerinden birkaçının askeri faaliyetlerle de bağlantılı olarak Doğu’ya taşınması ve buradaki mozaik sanatçılarının bir yüzyıl sonra bile imgeleminde yer sahibi olması da şaşırtıcı sayılmamalıdır. Olba mozağında, az bulunan, seçkin ve “antika” değeri olan bir zarif mavi *kantharos* “ilk banyoyu” simgeleyen kadın figürünün gururla taşınmasını böylece açıklamak mümkündür.

Roma altın vazoların günümüze ulaşmış örnekleri kısıtlıdır. Eskiçağ kaynakların verdiği bilgiler, imparatorluğun artan zenginliğiyle birlikte gümüş kullanımında artışa karşın, altının kullanımında kısıtlamaların getirildiği yönündedir. Öyle ki, altın kapların sadece imparatorluk ailesi tarafından kullanılmasına izin verilen malzemeler haline geldikleri anlaşılmaktadır²³. Böylesine değerli sayılan bir malzemenin Olba mozağında lüksün personifikasyonu olan figür (*Tryphe*) tarafından taşınmakta olması, istenen seçkinlik ve “lüks” etkisinin yetkinlikle verilmiş olduğunu göstermektedir.

Eroslar:

Olba mozaiklerinde dörtgen planlı büyük ana mekânın tabanını örten mozaikte, yukarıda da belirtildiği gibi, ayrı kare biçimli tablolar içinde eros betimlemeleri yer almaktadır (*Lev. 9-10*). Bu nedenle, başlangıcından Roma İmparatorluk Dönemi’ne gelinceye dek Eros’un eski dünyadaki anlam ve çağrışımlarını, arkeolojiye yansımalarını irdelemekte yarar vardır:

Eros, bilindiği gibi Yunan mitologyasında aşk tanrısıdır. Homeros’un dizelerde “eros” sözcüğü şiddetli istek, arzu anlamında kavramsal olarak kullanılır (*Ilias* 3.442, *Odyseia* 18.212). Eros, Paris’i Helena’ya, Zeus’u Hera’ya yönlendiren kuvvetli duygudur. Hesiodos’a göre ise Eros “dizlerin bağını çözen, insanın aklını başından alan” tanrıdır. Ayrıca, Hesiodos tanrılar ve insanlar için en güçlü olan en eski Toprak (*Gaia*) ve Tartarus ile bir arada Eros’u ele alır²⁴.

Yunan mitolojisinde aşkı simgeleyen “Tanrı Eros” dışında, Aphrodite’ye eşlik eden ve yine aşk ve cinsellikle ilişkilendirilen kanatlı ve çıplak

22 van Lith 1991, 99-110.

23 Lapatin 2015, 30.

24 Hammond-Scullard 1989, 407.

figürler olarak eroslar (ἔρωτες) bulunmaktadır. Bu eroslar özellikle Hellenistik Dönem tasvir sanatına sıkça yansılar. Hellenistik “Rokoko Stili” içinde değerlendirilen heykeltıraşlık yapıtlarında özellikle bebek eroslar betimlenirler. Yine bir Hellenistik Dönem (MÖ 3. yüzyıl sonları ile 2. yüzyıl başları) eseri olan ve Aleksandreia Mozaïği’nde betimlenen eroslar, onların mozaik sanatına Hellenistik Dönem’deki yansımalarının örneği olarak değerlendirilmektedirler²⁵.

Roma İmparatorluk Dönemi mozaik sanatında da eros tasvirleri oldukça geniş bir yayılım göstermekte ve çeşitli rollerde tasvir edilmektedirler²⁶. Olba mozaik tabanında görülen üç eros tasviri de Roma mozaik sanatı geleneği içinde yaygınlık gösteren eros betimlemelerinin tipik bir örneği olarak değerlendirilmelidir. Bunlardan ikisinin müzikle ilgili olduğu görülmektedir.

Olba mozaïğinde yer alan kanatlı eros betimlemelerinden biri omzundan aşağıya sarkan bir pelerinin üzerinde kayaya oturmuş, sol tarafındaki lir ile tasvir edilmektedir (Lev. 11). Bu tarihi Sümerlere dayanan bir müzik aleti olan lirin Roma İmparatorluk Dönemi içinde varlık ve sürekliliğini de temsil etmektedir. En eski örneklerinin Mezopotamya’da saptandığı bilinen lirin, ilk kez Assur Ticaret Kolonileri Çağında Anadolu’ya geldiği bilinmektedir²⁷.

Konu ile ilgili olarak yapılan bir çalışmada lirin Cilicia’da da sevilen bir çalgı aleti olduğu arkeolojik verilerle kanıtlanmaktadır²⁸. Yine bir Cilicia merkezi olan Kelenderis kazılarında 2012 yılında bulunan ve şimdi Silifke Müzesi’nde sergilenen lahit üzerindeki eroslardan biri de lir çalarken tasvir edilmektedir.

Lirin eros ile bir arada tasvir edilmesi geleneğinin de eskilere dayandığı anlaşılmaktadır. Pausanias’a göre, Epidauros’da beyaz mermerden yapılan ve görülmeye değer olan *tholosun* içinde Pausanias’ın eseri olan ve okunu ve yayını bir kenara atıp, onun yerine lir taşıyan Eros’un betimlendiği bir resim bulunmaktadır (II.27,3).

25 Pollitt 1996, 127-131, Fig. 136.

26 Kondeleon 1995, 38.

27 Tunçer 2005, 26-27; En erken tarihli lir betimlemelerine Eski Sumer kentlerinden Şurupak (Fara) kazılarında bulunan mühür baskılarında rastlandığı belirtilmektedir. Anadolu’ya Assur Ticaret Kolonileri Çağında gelen lirin erken örnekleri ise, Acemhöyük kazılarında ele geçen silindir mühür baskısı üzerinde beş telli ve simetrik lir tasviridir. Daha sonra Hititlerin de liri sıkça kullandıkları yazılı kaynaklardan ve arkeolojik verilerden anlaşılmaktadır. Eski Hitit Dönemi’ne ait olan ünlü İnandık Vazosu üzerindeki büyük boydaki lir betimlenmektedir: Dinçol 2003, 20-24.

28 Tunçer 2005, 28-30.

Olba mozağında yer alan lir çalan eros ile mozaik sanatında çeşitli örnekleriyle tanınan Orpheus arasında ikonografik özellikleri bakımından bağlantı kurmak da olası görünmektedir. Buna göre, Orpheus hep oturur konumda, lir çalarken betimlenmekte ve çevresinde onu dinleyen hayvanlar yer almaktadır²⁹. Thracia Kralı Oeagrus ve Musa Calliope'nin oğlu olduğuna inanılan Orpheus ile ilgili Eski Çağ kaynaklarının yazdıklarına bakılırsa, onun şarkılarının vahşi hayvanları, ağaçları, hatta kayaları, istediği her şeyi ve herkesi cezbetme gücü vardır. Bu nedenle, Orpheus vazo ve duvar resimlerinde, mozaiklerde hep şarkı söylerken betimlenmektedir. Bunun Cilicia'daki en ünlü örneği Tarsus Orpheus Mozağı'dır. Şimdi Hatay Müzesi'nde bulunan ve Tarsus'daki bir Roma villasına ait olan bir mozaik tabandaki üç panodan biri olan söz konusu eserde kayaya oturan Orpheus lir çalarken gösterilmektedir³⁰. Olba'da Orpheus'un yerini kanatlı ve pelerinli erosun aldığı ancak, yanındaki liri ve kayaya oturmuş durumda gösterilmesiyle mozaik sanatında sıkça örnekleri verilen Orpheus betimlemelerini anımsattığı dikkati çekmektedir.

Olba taban mozağında yer alan diğer eros sol ayağı yukarıya bir kaya kütesine kaldırılmış durumda coşkuyla çifte *aulos* (αὐλός) çalmaktadır (Lev. 12). Üzerindeki pelerin sanki onun neşe ve dinamik hareketiyle, belki rüzgârın da etkisiyle arkaya doğru uçmaktadır. Eros'un elindeki müzik aletinin detaylarının incelikle işlenmiş olması özellikle dikkat çekicidir.

Yunanlıların "*aulos*" (Latince *tibia*) adını verdikleri çalgı eski dünyanın üfleli müzik aletleri arasında en yaygın olanıdır. En erken örnekleri yine Mezopotamya'ya Ur kral mezarlarından gelen arkeolojik verilere dayanmakta, buradan Eski Doğu ülkelerine ve Anadolu yoluyla da Yunan dünyasına yayıldığı söylenmektedir³¹. Bu bağlamda, *aulos*'un efsaneye göre Phrygia ile ilişkili olduğu; Anadolu'da ve Thracia'da varlığı bilinen Kybele ve Dionysos kültü ile bağlantılarının bulunduğu önerilmektedir³². Teknik açıdan incelendiğinde, çifte *aulos* çeşitli mal-

29 Tülek 1998, 14 vd. Anadolu'da mozaik sanatında Orpheus betimlemelerinden biri Pamphylia'da bugün Antalya - Manavgat yakınındaki Lyrbe-Seleucia kentinin *agorasının* kuzey *portikosuna* açıklan eksedrada (Mekan 11) saptanmıştır: İnan 1998, 84-86, Res. 77. Ayrıca, Miletos'da bulunduğundan sonra Berlin Pergamon Müzesi'ne taşınan bir diğer Orpheus mozağı daha bulunmaktadır: Rohde-Kriseleit 1982, 125. Zeugma'da da Orpheus'un mozaik sanatına yansıdığı görülmektedir:

30 Budde 1972, 22-24, fig.5.

31 Çifte *aulos*'un Mezopotamya'daki öncülleri modern çalışmalarda "çifte obua" olarak adlandırılmaktadır: Dinçol 2003, 41-43.

32 Mathiesen 1999, 177.

zemelerden (saz, ahşap, kemik, boynuz vb.) yapılabilmekte ve üzerinde “*tremata*” ya da “*trupemata*” olarak adlandırılan delikleri bulunmaktadı. MÖ 1. yüzyıldan başlayarak aulos üzerinde çalındığı sırada açılıp kapatılabilen bazı kanca ve mandalların da eklendiği söylenmektedir³³. Olba mozağindeki aulos incelendiğinde, bu parçaların çıkıntılar halinde ayrıntılı olarak işlendiği görülmektedir.

Aulos betimlemeleri Cilicia’da bazı eserler üzerinde yer almaktadır. Örneğin, Korykos *nekropolisindeki* bir taş lahit üzerinde çifte aulos çalan figürden söz edilmektedir³⁴. Ayrıca, Daphne’deki Iphigenia Evi’nde saptanan Dionysos sahnesinde yer alan kadın figürü yine çifte *aulos* çalmaktadır³⁵.

Mozaik tabandaki üçüncü eros olasılıkla bir av sahnesi içinde düşünülmüş olmalıdır. Bunun nedeni, kayalık arazide bir elinde mızrağı, yanında köpeğiyle ilerlerken gösterilmiş olmasıdır. Koyu renk (siyah/koyu gri) taş *tesseralar* ile oluşturulan koyu zemin üzerindeki erosun pelerininde mavi cam, yanında koşan köpeğin dilinde ise kırmızı cam *tessera* kullanımı görülmektedir. Erosun elinde tuttuğu mızrağın sivri ucunda da yine mavi cam *tesseralar* kullanılmaktadır (Lev. 13).

Av sahnelerinde eros betimlemelerin yer alması mozaik sanatında görülen sahnelerdendir. Antiochia ad Orontem’deki Isis Gizemleri Evi’nde av sahnesindeki eros betimlenmekte; yine benzeri bir diğer kanatlı eros ise, elinde mızrağıyla bir aslana doğru hamle yaparken Anemurium *nekropolisindeki* BI-16B Mezarı’nda mezar odasının önündeki mozaik panoda yer almaktadır³⁶. Zeugma’daki Poseidon Evi’nde yer alan Aphrodite’nin Doğuşu Mozaği *emblematasını* çevreleyen bordürün içinde de bir vahşi hayvan avındaki eroslar betimlenmektedir³⁷.

Şanlıurfa Haleplibahçe kazıları sırasında ortaya çıkartılan Amazonlar Villası’ndaki konuk odasına (oda 2) ait Avlanan Amazonlar Mozaği’nin bordüründe eroslar av hayvanları ile birlikte betimlenmektedirler. Burada Olba mozağindeki benzer biçimde betimlenen dili dışarıda koşmakta olan köpek betimlemesi özellikle dikkat çekicidir. Bu eser mozaik sanatındaki av sahneleri ve bu sahnelerde erosların da yer alması geleneğinin MS 5.-6. yüzyıllardaki sürekliliğini yansıtmaktadır³⁸.

33 Mathiesen 1999, 191.

34 Tunçer 2005, 97, 127, no.45, res.13.

35 Levi 1947, 119, res. XXI.b.

36 Campbell 1998, 58, pl. XVI.

37 Görkay 2015, 106-107.

38 Karabulut-Önal-Derrişoğlu 2012, 55-57, 65, fotoğraf 61, 80,81.

Nazar (Göz) Betimlemesi:

Olba mozağında erosların yer aldığı panoda, Doğu kenardaki bordürün merkezinde mavi renkte bir gözün betimlenmiş olduğu görülmektedir (Lev. 9-10).

Nazardan korkma ve korunma, kem gözden sakınma inancı günümüzde olduğu gibi eskiçağda da geçerlidir. Eski Mısır ve Mezopotamya'da nazara karşı büyülerin yapıldığı bilinmekte, Kuzey Suriye'deki Arslan Taş'da bulunan MÖ 7. yüzyıla ait bir *amulet* üzerinde Fenike dilindeki yazıt nazara karşı ifadeler içermektedir³⁹. Kutsal kitaplarda, Eski ve Yeni Ahit'te de da nazarla ilgili ifadeler rastlanmaktadır. Roma yazıtında da nazarla ilgili kayıtlara rastlanmakta; kem gözün tükürülerek uzaklaştırılabileceği veya taşınan bulla veya takılan *amulet* ile ondan korunulabileceğine inanılmaktadır⁴⁰.

Olba mozağı ile seçilen konular, bezemeler, yapılan personifikasyonlar bakımından paralel mozaik eserler veren bir merkez olan Antiochia ad Orontem'de de büyü, kem göz vb. inanışların günlük yaşamda önemli yer tuttuğunu kanıtlayan yazınsal ve arkeolojik veriler bulunmaktadır⁴¹. Bunların başında, kentte "Kem Göz Evi" olarak adlandırılan Roma villasında saptanan ve aynı adla tanınan (Kem Göz Mozağı) eser gelmektedir. Söz konusu mozaik panoda yer alan kem göze dönemin en güçlü tılsımları olarak kabul edildiği anlaşılan mızrak (veya kılıç), üç dişli zıpkın, yılan, akrep, çıyan batmakta, bir karga onu didiklemektedir. Yanında bir köpek ona havlamakta, *ithyphallik* bir cüce kompozisyonu tamamlamaktadır⁴².

Nazarın ve büyüünün, dışarıdan gelebilecek her türlü kötülüğün evlerden uzak tutulması amacıyla mozaikler üzerinde görülen kem göz vb. betimlemeleri yapılmaktadır. Bu tasvirler, o mozaığın evin hangi kesiminde yer alabileceğini göstermesi bakımından önem taşımaktadır⁴³. Çünkü bunların kötülüklerin eve girişinin engellemeleri amaçlanmaktadır.

39 Yamauchi 1983, 187-188.

40 Yamauchi 1983, 191.

41 Tacitus'un yazdıklarına göre Daphne'ye gönderilen Germanicus'un kendisine yapılan büyüler sonucu ölmesinin aktarılması (*Ann.* 2.69), olayın bu kentte geçmesi bakımından dikkati çeken bir öyküdür. Ayrıca, Antiochia ad Orontem kazılarında bulunan ve üzerine çeşitli büyülerin, lanetlerin, istenen şeyin gerçekleşmesi için gerekli duaların yer aldığı "lanet tabletlerinin" (üzeri yazılı kurşun levhaların) ele geçmesi kentteki büyü vb. inanışların yaygınlığını yansıtmaktadır: Heintz 2001, 163-167.

42 Levi 1947, 33-34; Heintz 2001, 163, fig.1; Geç Antik Çağ'da ve Orta Çağ'da kötülüklerden, kem gözden korunmak için kullanılan tılsımlar ve Erken Bizans Dönemi'ne ait Silifke Müzesi'nden bir tılsımla ilgili olarak: Köroğlu 2013, 81-99.

43 Dunbabin 1999, 312.

Bu durumda, Antiochia ad Orontem'deki kem göz mozaïğinde olduğu gibi Olba'daki mozaik panoda yer alan gözün de evin girişine yakın bir konumda yer aldığını düşünmek olasıdır.

Geometrik Bezemeler:

Yukarıda figürlü sahneleriyle ilgili olarak yorum ve önerilerin yer aldığı Olba mozaïği zengin bir geometrik bezeme repertuarına sahiptir (Lev. 2-3). Bu geometrik bezemeler ince bir zevk ve duyarlılığı yansıtmakta; ayrıca, oluşturulan kompozisyonda geometri ve düzeni, dengeyi de sağlamaktadırlar. Seçilen geometrik kompozisyon ve motifler dönemin mozaik sanatında ortak bir dil ve geleneğin geliştirilmiş olduğunu kanıtlamaktadırlar.

Olba mozaïğinde yer alan başlıca geometrik bezemeleri basamaklı piramitler (üçgenler), gıyoş (ikili örgü), dalga dizisi, baklava, sekiz köşeli yıldız, gamalı haç, *pelta* (kalkan) olarak sıralamak olasıdır.

Olba mozaïğinde erosların yer aldığı panoda bordürde kullanılan basamaklı piramit bezemesi ile gamalı haçlı kompozisyonunu oluşturan gıyoş (ikili örgü) sıralarının ve dalga dizisinin Antiochia ad Orontem mozaiklerinde de yaygınlıkla kullanıldığı görülmektedir⁴⁴. Zeugma mozaiklerinde de ikili örgü sıraları ile dalga dizisi kompozisyonların oluşturulmasında belirleyici hatlar halinde, bordürlerde sıklıkla kullanılmaktadır⁴⁵. Aslında bu geometrik bezemeler (özellikle geometrik bordür bezemeleri ile doldurma motifleri) Roma dünyasının tümünde yaygınlık kazanarak, temel bir süsleme repertuarını oluşturmuş durumdadır⁴⁶.

Olba mozaïğinde eroslu panonun kompozisyonunun tümünü oluşturan swastika düzenlemesi de temel prensipleri bakımından Antiochia ad Orontem, C-Hamamı, mekân 44 (*frigidarium*) mozaikleri ile yakınlık göstermektedir⁴⁷. Yine aynı düzenleme bu kez bir bordür bezemesi olarak Antiochia ad Orontem'de Dans Eden Maenad Evi, Atrium Evi mozaiklerinde de yer almaktadır⁴⁸. Roma mozaik sanatında basit bir temel şemadan farklı ve kimi zaman çok gösterişli ve ayrıntılı kompozisyonlara ulaşabilme geleneği⁴⁹, Olba mozaïğindeki bu swastika düzenlemesine

44 Campbell 1988, 85 (basamaklı piramitler), 88 (ikili örgü-gıyoş), 89 (dalga dizisi).

45 Görkay 2015, 60-151.

46 Dunbabin 1999, 293.

47 Campbell 1988, 97 (IV A 15a i)

48 Knudsen 2001, 170-172, 174-175, no.56,57,58, 60.

49 Dunbabin 1999, 294, fig.300.

yansımadır. Bu bağlamda Olba örneği, daha yalın bordür düzenlemelerinde rastlanan swastika şemasının süslü ve özenli, figürlü tablolarla zenginleştirilmiş bir versiyonu olarak değerlendirilmelidir.

Olba mozağindeki personifikasyonların yer aldığı dikdörtgen panonun düzenlemesinde sekiz köşeli yıldız esası üzerinden gelişen ve dörtgen, üçgen ve onların içine yerleştirilen başka üçgen ve dörtgenlerle, baklava dilimi motifleriyle zenginleşen bir geometrik kompozisyon söz konusudur. Bu kompozisyon ayrıca aralarda *pelta* (kalkan) ve dört yapraklı rozet bezemeleriyle daha da süslü bir hale getirilmiştir. Bu kompozisyonun basit bir baklava dilimlerinden oluşan sekiz köşeli yıldız motifi üzerinden gelişen temel şemanın görkemli bir örneği olarak tanımlanması mümkündür. Antiochia ad Orontem'den "İçki Yarışması Evi" *triclinium*una ait ünlü mozaik panoda da aynı temel yıldız şemasının daha farklı ve süslü bir örneği verilmektedir⁵⁰. Ancak, Olba mozağının temel şemanın zenginleştirilerek yorumlanması bakımından adı geçen ünlü mozaik panodan geri kalmadığı görülmektedir. Özellikle kompozisyonda sekiz köşeli yıldızların geri planda kaldığı, buna karşılık dörtgen prizmaların oluşturduğu perspektif bir düzenlemeye ulaşıldığı da belirlenmektedir. Öte yandan aynı şemanın çok daha yalın bir uygulaması Zeugma'daki Okeanos Evi'nin *impluvium* tabanında yer almaktadır⁵¹.

Aslında söz konusu sekiz köşeli yıldız düzenlemesinin bir grup örneği Cilicia'da Seleucia ad Calycadnum, Narlıkuyu, Anemurium'da saptanmış bulunmaktadır. Bu örneklerin işlenişindeki benzerlik (yıldızların küçük, aradaki dörtgenlerin büyük olması) nedeniyle, bunun yerel bir mozaik atölyesine de işaret edebileceği önerilmiştir⁵². Olba mozağindeki düzenleme ise, bu grup içinde değerlendirilen örneklere uzak, buna karşılık yukarıda söz edilen Antiochia ad Orontem örneğine yakın görünmektedir. Ancak, bir taraftan da Olba örneği, Cilicia'da sekiz köşeli yıldız esası üzerinde gelişen bu süsleme şemasının Dağlık Cilicia'daki varlık ve uygulamasına bir kez daha işaret etmesi bakımından önem taşımaktadır.

Genel Değerlendirme:

Olba mozağı teknik, içerik, stil bakımından incelendiğinde, onun başta Antiochia ad Orontem ve Daphne ile Zeugma olmak üzere Doğu

50 Dunbabin 1999, 164, fig. 167.

51 Görkay 2015, 94-95.

52 Campbell 1979, 289, pl. 42.

Akdeniz’de Roma İmparatorluk Dönemi içinde geçerli mozaik sanatının örnekleri ile yakınlık gösterdiği görülmektedir. Ayrıca, Cilicia’daki merkezlerde de mozaik sanatının seçkin örneklerinin de ele geçmekte olması, Olba’da neden bu eserin bulunduğunu açıklamaktadır. Böylece, Suriye, Filistin, Kıbrıs, Cilicia örnekleri ile Doğu Akdeniz’de belli bir yayılıma sahip olan mozaik eserlerin yeni bir üyesi olarak Olba mozağini değerlendirmek mümkündür.

Öncelikle Antiochia ad Orontem’de saptanan mozaik eserlerde belirlenen, sonra Zeugma örnekleriyle de zenginleşen soyut kavramların personifikasyonlarının yapılmasının bir örneği de Olba mozaği ile verilmektedir. Bu mozaiklerdeki personifikasyonlarda artık mitolojik figürlerin yerini soyut kavramlar almaktadır⁵³. Zeugma’daki Euphrates Evi’nde *triclinium*daki Mousalar Mozaği’nde Arete (Erdem), Sophia (Bilgelik), Paideia (Eğitim) gibi Yunan kültüründe ideal insan olmanın gerekliliği sayılan soyut kavramların personifikasyonlarının birer kadın figürü ile temsil edilmesi bunun güzel bir örneğidir⁵⁴. Buna karşılık Olba mozağine iyi ve lüks yaşam, ilk banyo (temizlik, arınma) gibi, varlıklı ve nitelikli bir yaşam felsefesi yansımaktadır. Olba’da olduğu gibi Antiochia ad Orontem’deki Sarhoş Dionysos Evi’nde de Tryphe ve Bios bir araya gelmektedir. Bu durumda, ev sahibinin yaşamın (*bios*) önde gelen amacı olarak *tryphēy* (lüksü) gören bir anlayışa sahip olduğunu düşünmek olasıdır⁵⁵. Tryphe ve Bios’a Olba mozağında “ilk banyo” (Pro To Lousia) kavramının da katılmış olması, buradaki yaşam kavramında evliliğin, yeni birliktelik öncesindeki son arınmanın da varlığını göstermektedir. Bu durumda, yaşamdan beklenen rahatlık, lüks ve iyi bir evlilik olmalıdır. Öyle ise Olba’da hangi tarihsel süreçler sonrasında ve zamanda böyle bir hayatın arzulanması noktasına gelinmiştir?

Olba’nın Hellenistik Dönem’de büyük ölçüde surla çevrili *akropolis* ile sınırlı bir yerleşim modeline sahip olduğunu arkeolojik veriler göstermektedir. Roma İmparatorluk Dönemi içinde ise, yerleşimin *akropolis* eteğindeki vadi ve düzlüklere doğru genişlediği, tarım arazileri etrafında gelişen *villae rusticae*, teraslar ile kimlik kazanan bir yerleşim modelinin geçerli olduğu anlaşılmaktadır.

53 Söz konusu personifikasyonlar toplumun ahlaki ve kişisel değerlerini yansıtması bakımından önem taşımaktadır. Antiochia ad Orontem’in MS 2. yüzyıl ile 5. yüzyıl arasındaki döneme tarihlenen mozaiklerdeki soyut fikirlerin personifikasyonu ile ilgili olarak bkz. Downey 1938, 349.

54 Görkay 2015, 122-123.

55 Downey 1938, 360.

Kentteki Romalılaşma sürecinin bir diğer göstergesi de kamu yapılarının oluşturulmasıdır. Bu bağlamda özellikle Severuslar Dönemi inşaat projelerinin öne çıktığı anlaşılmaktadır. Son yıllarda kazısı yapılarak büyük ölçüde ağığa çıkartılan tiyatrunun *scenae frons*una ait mimari plastik elemanlar Severuslar Dönemi'ne işaret etmektedir. Aynı dönemde Olba'da gelişkin bir hidrolik sisteminin oluşturularak, Limonlu Irmağı üzerindeki Kızılcgeçit kaynağından suyun kente getirildiği ve görkemli bir *aquaeductus* ile *akropolise* aktarıldığı belirlenmektedir. *Aquaeductus* üzerindeki yazıtta göre, Heracleides'in mirasından sağlanan fonla inşa edilen yapı Septimius Severus'a MS 198-211 yıllarında adanır⁵⁶. Yazıtta İmparator'un oğlu Geta'nın adının buradan kazınarak silinmiş olması (*damnatio memoriae*), bu işlemin Caracalla'nın imparator olmasından sonra gerçekteştiğini; ancak yazıtın Geta'nın ölümü öncesinde yazıldığını göstermektedir. Böylece kentin büyük bir yapım etkinliğine sahne olduğu dönemle ilgili olarak *aquaeductus* yazıtı önemli bir tarihsel belge niteliği taşımaktadır. Mirasından yararlanılarak büyük bu projenin gerçekteştirildiği anlaşılan Heracleides adlı kişinin böylesine kapsamlı bir işe destek olacak varlığa sahip bir Olbalı olması gerekmektedir.

Olba manastırında 2015 kazıları sırasında bulunan taban mozaiğinin de kentin Roma İmparatorluğu'nun egemenliği altında parlak günler geçirdiği Severuslar Dönemi'ne, MS 2. yüzyıl sonları ile 3. yüzyıl başlarına ait olması gerekmektedir. Adı *aquaeductus* yazıtında yer alan Heracleides gibi büyük projelere destek sağlayacak kadar varlıklı kişiler o yıllarda Olba'da yaşamakta olduklarına göre, onlar olasılıkla şan ve şereflerine yakışacak konutlarda oturmaktadırlar. Bu durumda Olba mozaiğinin manastırın bulunduğu yerdeki bir lüks Roma villasına ait olabileceği düşünülebilir. Hatta onun Heracleides'in villası ya da onun gibi varlıklı bir diğer Olbalı'ya ait lüks villa olarak tanımlanması mümkün olabilir. Ancak, söz konusu alanda günümüzde sahip olduğumuz arkeolojik veriler bu yapının bir restitüsyonunu yapmak için yeterli bulunmamakta; ayrıca üzerindeki manastıra ait yapıların onu oldukça tahrip ettiği anlaşılmaktadır.

Öte yandan mozaiğin yer aldığı Roma yapısında lüksle, hayatla ve özellikle de "ilk banyoyla" ilgili personifikasyonların yer alması bir hamam yapısını da akla getirmektedir. *Aquaeductus*u besleyen sistemden ayrılan su kanallarının Doğu Vadisi boyunca tepeler üzerinden ilerleyerek manastırın bulunduğu yere kadar uzandığını gösteren izler

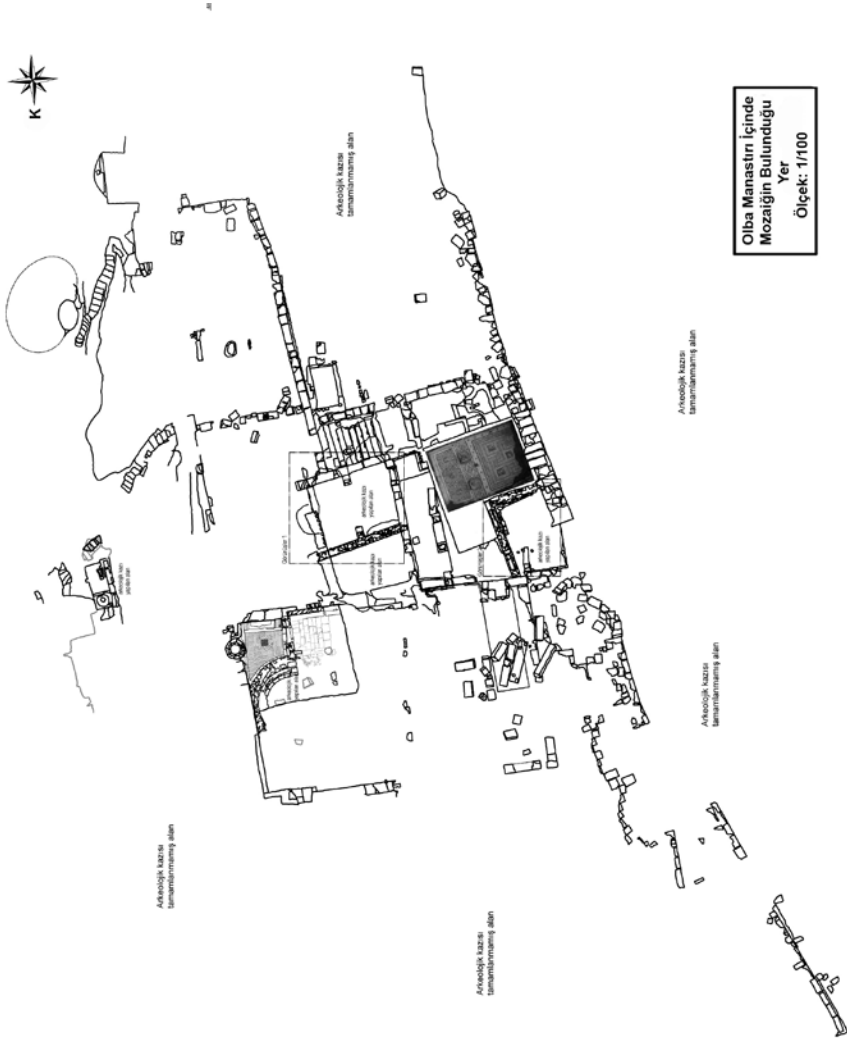
56 Hicks 1891, 269, no.71; Heberdey-Wilhelm 1896, 90-91, no.169; MacKay 1968, 118.

saptanmış bulunmakta ve burada kayaya oyulmuş bir büyük sarnıcın yer aldığı belirlenmektedir. Bu su tesisatının manastır öncesinde bir Roma villasına ya da hamamına hizmet etmekte olduğunu düşünmek böylece mümkün görünmektedir. Ancak, bir yandan da şimdiye dek elde edilen arkeolojik veriler içinde bir hamama işaret edecek herhangi bir somut bulgunun bulunmadığını da özellikle belirtmek gerekir.

Olba kazılarında bu değerli eserin bulunması, kentten Roma İmparatorluk Dönemi içindeki düzeyini yansıtmaması bakımından önem taşımaktadır. Kentte genel olarak tarıma dayalı ve Doğu Akdeniz'deki Roma taşra kentlerine özgü alçakgönüllü bir yaşamın sürdüğü düşünölmekteyken⁵⁷; söz konusu mozaik taban Olba'da çok daha farklı bir boyutun da varlığını ortaya koymuştur. Roma'nın Antiochia ad Orontem ya da Zeugma gibi zengin yaşantısıyla ünlenen Roma şehirlerinde sahip olunan bir sosyal ve sanatsal düzeyin, zevk ve beğenin Olba'da da geçerli olduğu böylece anlaşılmaktadır. Severuslar Dönemi içinde yakalanan bu düzey, Olba'da lüks villalarda seçkin dekorasyonlar içinde geçirilen, kozmopolit Roma yaşam tarzını yansıtmaktadır. Bu durum belki de eyaletlerde ve Olba gibi göreceli olarak daha küçük yerleşim birimlerinde Roma kültürünün nüfuzu ve niteliği konusunda yeni açılımların yapılabilmesinde anahtar rolü oynayacaktır.

---

57 Erten 2012, 61-76.

Levha 1a

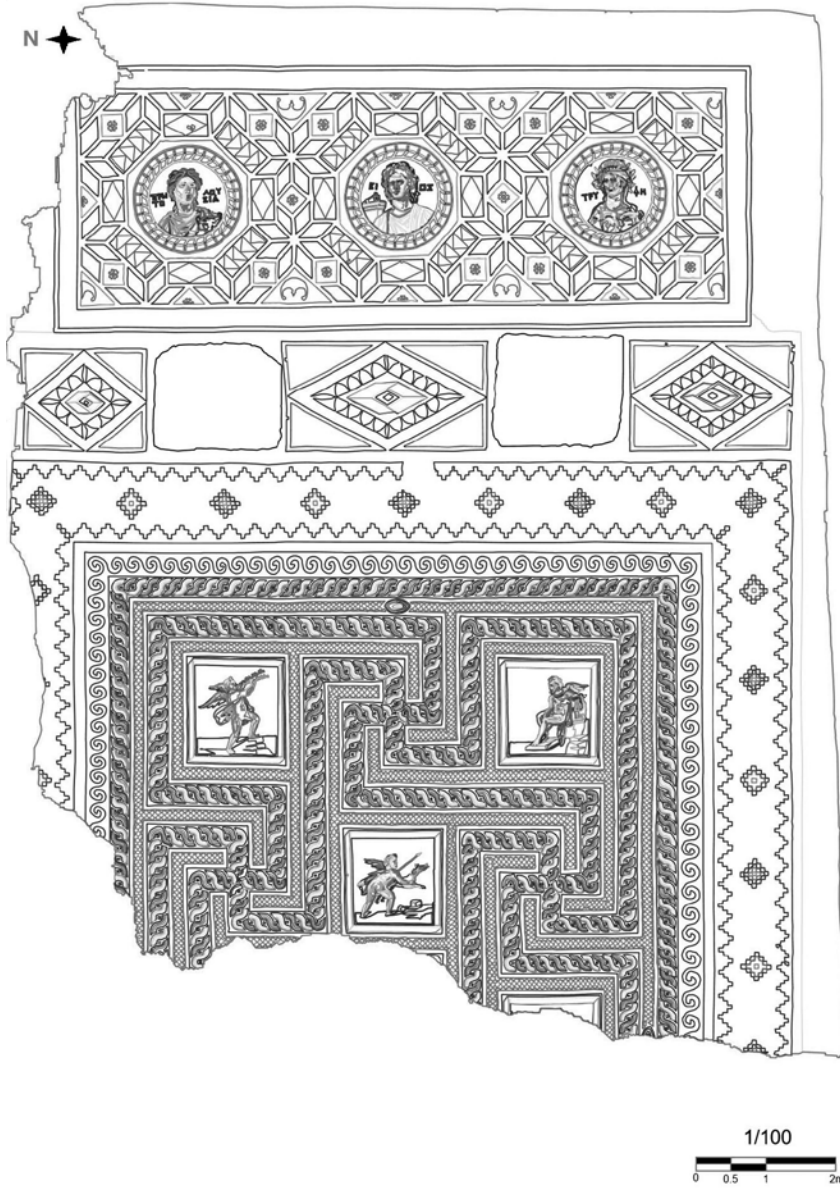

Levha 1b

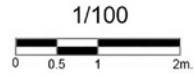
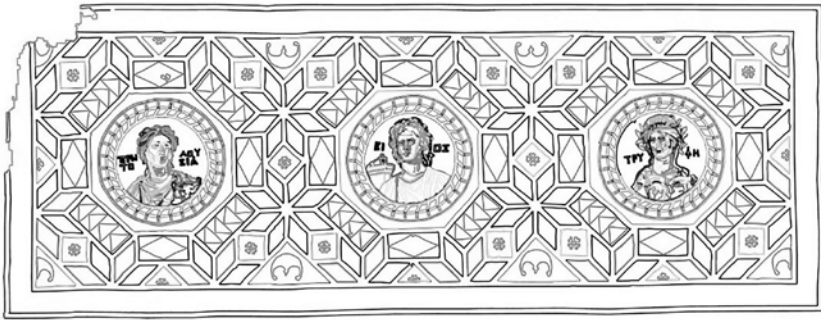

Levha 2

Levha 3

Levha 4

Levha 5

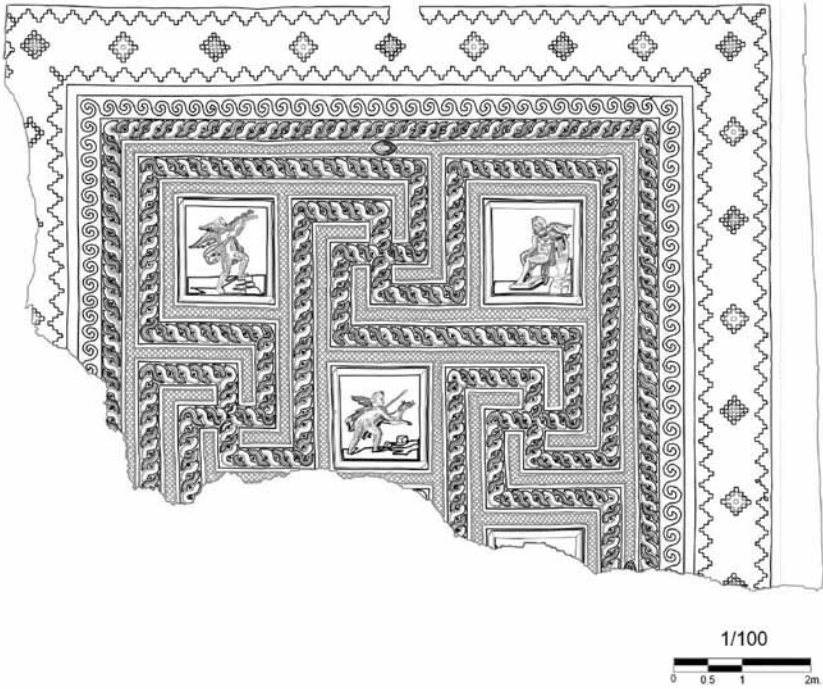
Levha 6

Levha 7

Levha 8

Levha 9

Levha 10

Levha 11

Levha 12

Levha 13

Kaynakça

Budde 1972

Budde, L., Antike Mosaiken in Kilikien, Band II - Die heidnischen Mosaiken Beiträge zur Kunst des Christlichen Ostens, Band 6.

Campbell 1988

Campbell, S., The Mosaics of Antioch, Pontifical Institute of Medieval Studies, Toronto-Ontario.

Campbell 1998

Campbell, S., The Mosaics of Anemurium, Pontifical Institute of Medieval Studies, Toronto-Ontario.

Canevello-Özyıldırım 2009

Canevello, S., A., - Özyıldırım, M., "Constantinopolis Tahtında Isaurialı bir İmparator: Zeno", Lucerna - Klasik Filoloji Yazıları, İstanbul, 16-28.

Dinçol 2003

Dinçol, B., Eski Önasya ve Mısır'da Müzik, Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü Yayınları, İstanbul.

Downey 1938

Downey, G., "Personifications of Abstract Ideas in the Antioch Mosaics", Transactions and Proceedings of the American Philological Association, Vol. 69, 349-363.

Dunbabin 1999

Dunbabin, K.M.D., Mosaics of the Greek and Roman World, Cambridge University Press, Cambridge.

Erten 2012

Erten, E., "Olba'da Roma İmparatorluk Döneminde Tarım ve Yerleşim", Seleucia ad Calycadnum II, 61-76.

Erten 2014

Erten, E., "Arkeolojik Veriler ve Tarihsel Olaylar Işığında Olba'da Yerleşimin Son Bulması, Seleucia ad Calycadnum IV, 57-72.

Görkay 2015

Görkay, K., Geçmişten Günümüze Bir Geçit: Zeugma, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.

Guhl-Koner 1991

Guhl, E., - Koner, W., Everyday Life of the Greeks and Romans, London - New York.

Hammond-Scullard 1989

Scullard, N.G.L., - Scullard H.H. (ed.), The Oxford Classical Dictionary (Second Edition), Oxford.

Harden 1987

Harden, D.B., Glass of the Caesars, Milan.

Heberdey-Wilhelm 1896

Heberdey, R., - Wilhelm, A., Reisen in Kilikien, Denkschriften der Kaiserlichen Akademie der Wissenschaften in Wien, Band XLIV, Wien.

Heintz 2001

Heintz, F., "Magic Tablets and the Games at Antioch", Antioch - The Lost Ancient City, Princeton University Press, Princeton.

Hicks 1891

Hicks, E., L., "Inscriptions from Western Cilicia", Journal of Hellenic Studies XII, 225-273.

Hild-Hellenkemper 1990

Hild, F., -Hellenkemper, H., Kilikien und Isaurien, Tabula Imperii Byzantini 5, Österreichische Akademie der Wissenschaften 138, Vienna.

Hill 1996

Hill, S., The Early Byzantine Churches of Cilicia and Isauria, Birmingham Byzantine and Ottoman Monographs, Vol. I, Great Yarmouth.

Headlam 1892

Headlam, A.C., Ecclesiastical Sites in Isauria, Occasional Papers of the Society for the Promotion of Hellenic Studies, 2, London.

İnan 1998

İnan, J., Toroslar'da bir Antik Kent: Lyrbe? - Seleukeia?, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul.

Isings 1957

Isings, C., Roman Glass from Dated Finds, Archaeologica Traiectina 2, Groningen-Djakarta.

Karabulut-Önal-Derrişoğlu 2012

Karabulut, H. - Önal, M. - Derrişoğlu, N., Haleplibahçe Mozaikleri - Şanlıurfa/Edessa, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul.

Keil-Wilhelm 1931

Keil, J. - Wilhelm, A., "Denkmäler aus dem Rauhen Kilikien", Monumenta Asiae Minoris Antiqua III, Manchester.

Knudsen 2001

Knudsen, S., "IV -The Roman House", Antioch - The Lost Ancient City, Princeton University Press, Princeton.

Kondoleon 1995

Kondoleon, C., Domestic and Divine - Roman Mosaics in the House of Dionysus, New York.

Köroğlu 2013

Köroğlu, G., “Silifke Müzesi’nden Erken Bizans Dönemi’ne Ait Gümüş Tılsım”, *Seleucia ad Calycadnum, Olba Kazısı Yayınları, Sayı III*, 81-99.

Lapatin 2015

Lapatin, K., *Luxus: The Sumptuous Arts of Greece and Rome*, J. Paul Getty Museum Publications, Los Angeles 2015.

Levi 1947

Levi, D., *Antioch Mosaic Pavements, Vol.I-II*, Princeton University Press, Princeton.

van Lith

van Lith, S.M.E., “First Century Cantharoi with a Stemmed Foot: their Distribution and Social Conext”, *Roman Glass - Two Centuries of Art and Invention* (ed. M. Newby - K. Painter), Vol XII of *Occasional Papers from The Society of Antiquaries of London*, London.

MacKay 1990

MacKay, T.S., “The Major Sanctuaries of Pamphylia and Cilicia”, *Aufstieg und Niedergang der Römischen Welt (ANWR), Teil II, Band 18*, 2045-2119.

Mathiesen 1999

Mathiesen, T.J., *Greek Music and Music Theory in Antiquity and the Middle Ages*, The University of Nebraska Press.

Özyıldırım 2012

Özyıldırım, M., “Olba Manastırı Hakkında Arkeolojik ve Yazınsal Bilgiler”, *Seleucia ad Calycadnum, Olba Kazısı Yayınları, Sayı II*, 105-118.

Özyıldırım 2013

Özyıldırım, M., “Olba Manastırı: 2012 Kazı Sonuçları ve Merkez Mekânlar Üzerine Düşünceler” *Seleucia ad Calycadnum, Olba Kazısı Yayınları, Sayı III*, 213-224.

Özyıldırım-Ünalın 2011

Özyıldırım, M., - Ünalın H.S., “Isauria Dağlarında Hıristiyan Manastırcılığının Bir Örneği: Olba Manastırı”, *Seleucia ad Calycadnum, Sayı I*, 147-166.

Rohde-Kriseleit 1982

Rohde, E., - Kriseleit, I., *Schatze der Weltkultur, Staatliche Museen zu Berlin - Pergamon Museum, Berlin*.

Schaffer 1902

Schaffer, F.X., “Archäologisches aus Kilikien, J. O. A. L., V, 106-111.

Tunçer 2005

Tunçer, B., Eskiçağ Kilikia Çalgıları, Pan Yayıncılık, İstanbul.

Tülek 1998

Tülek, F., Efsuncu Orpheus - Orpheus, the Magician, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul.

Tülek 2011

Tülek, F., Türkiye Mozaikleri ve Antik Dönemden Ortaçağ Dünyasına Diğer Mozaiklerle Paralel Gelişimi: Mozaiklerin Başlangıcından Geç Bizans Çağına Kadar İkonografi, Stil ve Teknik Üzerine Sorular - 16-20. Ekim.2009 - Bursa- Türkiye, İstanbul.

Yamauchi 1983

Yamauchi, E.M., "Magic in the Biblical World", Tyndale Bulletin 34, 169-200.